

AHMET HAŞİM

BİZE GÖRE

Gurebahane-i Lakkakan
Frankfurt Seyahatnamesi

Açıklamalı
Orijinal Metin

AHMET HAŞİM

BİZE GÖRE

GUREBAHANE-İ LAKLAKAN
FRANKFURT SEYAHATNAMESİ

Can Miras

Bize Göre, Gurebahane-i Laklakan, Frankfurt Seyahatnamesi, Ahmet Haşım
© 2020, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: *Bize Göre*, Kâğıtçılık ve Matbaacılık Anonim Şirketi, 1928
Gurebahane-i Laklakan, İlhami-Fevzi Matbaası, 1928
Frankfurt Seyahatnamesi, Suhulet Matbaası, 1933
Can Yayınları'nda 1. basım: Ocak 2020, İstanbul
Bu kitabın 1. baskısı 2 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Mustafa Çevikdoğan
Düzeltili: Aylin Samancı Elmasdağ
Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Sanat yönetmeni: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)
Kapak tasarımı: Alper Zeki / Lom Creative (www.lom.com.tr)

İç baskı ve cilt: Türkmenler Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.
Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. No: 16-18
Topkapı, İstanbul
Sertifika No: 43087

ISBN 978-975-07-4198-2

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.
Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
canyayinlari.com/9789750741982
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 43514

AHMET HAŞIM

BİZE GÖRE

GUREBAHANE-İ LAKLAKAN
FRANKFURT SEYAHATNAMESİ

Çevrimyazı ve yayına hazırlayan
Erkan Irmak

DENEME

♥can

AHMET HAŞIM, 1887'de Bağdat'ta doğdu. 1896'da İstanbul'a geldi ve Galatasaray Lisesi'nde okudu. Daha sonra memuriyete başladı. Öğretmenlik ve tercümanlık yaptı. Birinci Dünya Savaşı'nda, askerken Anadolu'nun birçok yerini gördü. Avrupa'daki şiir cereyanlarını yakından takip eden Ahmet Haşim'in *Göl Saatleri* ve *Piyale* isimli şiir kitapları Türk şiirinin en önemli eserleri arasında yer alır. Hayatı boyunca yaklaşık doksan beş şiir yazmıştır. Şairliğinin yanında denemeleriyle de bilinen Ahmet Haşim, 1924 ve 1928 yıllarında iki defa Paris'e, 1933'te de tedavi için Frankfurt'a gitmiş ve bu gezilerdeki izlenimlerini de kitaplarına alarak gezi yazısı türünün güzel örneklerini vermiştir. Frankfurt'tan döndükten kısa bir süre sonra, 4 Haziran 1933'te, Kadıköy'deki evinde ölmüştür.

İçindekiler

Sunuş	13
BİZE GÖRE	
Başlangıç	21
Gazi	23
Bir Teşhis	24
Bahar	25
Kürk	26
Süleyman Nazif'in Mezarı	26
Hemen Her Sabah	27
Mecmualar	28
At	29
Erkekleşme	30
Şehir Harici	31
Münekkit	32
Sinema	33
Çingene	34
Dinlenme ve Eğlenme Günü!	35
Bulutlar Karşısında Bir Muhavere	36
Kelimelerin Hayatı	37
Dostum	38
Dilenci	39

Basit Bir Mesele	40
Kargalar	41
Yeni İstanbul	42
Kutup Faciası	43
Üslup Hakkında Bir Mülahaza	44
Üstat	45
Esnemek	46
Deniz Kıyısında	47
Leylek	48
Müthiş Bir Böcek	49
Gece Gezintisi	50
Başparmak	51
Mükeyyifat	52
Ay	53
Kış	54
Gardenbar'da Konuşan İki Adam	56
Bir Faziletin Kıymeti	56
Şairleri Okurken	58
Bir Fikir ve Bir Münakaşa	60
Kırk Derece	61
Ahmet Hikmet	62
Yaz Kokusu	64
Cazibe	65
Seyahate Çıkan Adamın Duydukları	67
İlk İntibadan Sonra	68
Yapraklar ve Çiçekler İçinde Bir Şehir	69
Bir Rahibin Nasihati	71
Paris Sabahı	73
Hayvanlar Arasında	74
Paris	76
Paris Kadını	78

Neşesiz Paris	80
Sebze Yiyicilerle	82
<i>Siegfried</i>	84
Bir Akşam Sohbeti	86
Darülfünun Şehri	91
Cami ve Havra	92
Müstakbel Mimari	94
Pislik ve Temizlik	96
Son Sahife	97

GUREBAHANE-İ LAKLAKAN

“Gurebahane-i Lakkakan”	103
Müslüman Saati	114
Bir Ağaç Karşısında	117
Yeni Sanatkâr	119
Yakup Kadri	122
Cem’in Gözü	124
Son Şarklı	126
Osman Pehlivan	128
Mizah	130
Renkler Hakkında	134
Sinema	136
Aşk ve Kıyafet	137
Sonbahar Şiirleri	139
Sayfiyelerden Dönerler	143
Bir Cevap	145
Harabe	147
Krippel’in Eseri	150
Örtülü Kadın	153
Erkek	154
Tokluk ve Açlık	156
Medeni Lehçe	158

İki Adamın Konuştuıkları	159
Kır	161
Mürteci Mimari	163
Yeni Bina	165
Güvercin	168
Yakından	169
Drécoll'de Kadın Modaları	171
Kediler Mezbahasında	176

FRANKFURT SEYAHATNAMESİ

Harikulade	181
Gece	183
Bulgar Kızları	184
İç Sıkıntısı	185
Kımıldamayan Işıklar	186
Sinek	188
Alman Gecesi	189
Varış	191
Büyük Bir Avrupa Şehri	192
Caddeler	194
<i>Faust</i> 'un Mürekkep Lekeleri	196
Ticaret	199
Hasta	201
Bir Zihniyet Farkı	203
Alman Ailesi	204
Sincaplar, Kuşlar Vesaire	205
Sonbahar	207
Bulutlu Hava	209
Beş Alman'ın Keyfi İçin	211
Dilenci Estetiği	213
Profesör Aristokrasisi	215

Sunuş

Italo Calvino, meşhur “Klasikleri Niçin Okumalı?” başlıklı yazısında, “Bir klasiği her yeniden okuma, ilk okuma gibi bir keşif okumasıdır,” der. Gerçekten de neden yeniden yeniden okuruz klasikleri? Ya da bir başka deyişle, nasıl olur da bu kitapları her yeniden okuyuşumuz bir ilk okuma gibi etkilemeyi sürdürür bizi? Calvino bu soruya, “Bir klasik, söyleyecekleri asla tükenmeyen bir kitaptır,” yanıtını verir. Ahmet Haşim’in denemeleriyle yıllar önce karşılaşmış olanlar, az sonra yeniden buluşacakları bu her daim genç kalabilen ama zamanın aşındırmalarına da olgunlukla direnebilmiş yazıları okudukça Calvino’nun ne demek istediğini daha iyi anlayacaklardır.

Bununla birlikte, elbette bu kıymetli yazarla yeni yeni tanışanlar da olacaktır. Calvino, klasiklerin hazineleriyle henüz karşılaşabilmiş yeni okurlar için de şunu der: “Bir klasiği her ilk okuma, aslında bir yeniden okumadır.” Bu cümlenin anlamını yorumlamak için bir dilin, coğrafyanın, kültürün parçası olmanın ne ifade ettiğini, edebiyatın derin dünyasına bütün katmanlarına sızarak dahil olmanın önemini kavramak gerekir. Çünkü, “Klasikler, bizim okumamızdan önceki okumaların izlerini üzerlerinde taşıyarak ve geçtikleri kültür ya da kültürlerde [...] bıraktıkları izi peşlerinden sürükleyerek bize ulaşan kitaplardır.”¹ Bu bakımdan hem yeniden hem de ilk kez Ahmet Haşim’in

1. Yazının tamamı için bkz. Italo Calvino, “Klasikleri Niçin Okumalı?”, *Klasikleri Niçin Okumalı?*, çev. Kemal Atakay, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2017. s. 11-18.

kendine özgü ama bir o kadar da samimi denemeleriyle hemhal olacak okurlar için, bu yazıların neden bu denli kıymetli olduğu üzerine birkaç söz söylemek faydalı olabilir.

* * *

1887'de Bağdat'ta doğan ve 1933'te İstanbul'da yaşamını yitiren Ahmet Haşim söz konusu olduğunda, erken yaşlarda ansiklopedik bilgilerle biraz yıpratılmış zihinlerimizde öncelikle bir şair imgesi canlanır hemen, ardından da alacakaranlıkta evinden çıkıp hüzünlü şiirler düşünerek sokaklarda dolaşan yalnız bir adam. Evet, elbette Haşim, dönemi için son derece önemli ve kendinden sonra gelenler üzerinde de iz bırakmış bir şairdir. 1921'de *Göl Saatleri*, 1926'da da *Piyale* adıyla kitaplaştırdığı şiirleri bugün de bütün edebiyat tarihlerinde altı çizilen, haklı yerini korumayı sürdüren eserlerdir.¹ Öte yandan, genellikle ilk anda aklımıza gelmeyen onun düzyazıcılığı, aslında en az şairliği kadar etkili olmakla kalmamış, aynı zamanda hem üslubu hem de içeriğiyle güncelliğini de korumuştur. Üstelik bu yazıları okuduğumuzda, şiirlerinde pek de hissedilmeyen eğlenceli, renkli, mizahi ve akılcı yanları da gün yüzüne çıkar.

Ahmet Haşim, kısa ama son derece verimli geçen yaşamı boyunca, 1902'den itibaren çeşitli konularda denemeler kaleme alır. Pek çok dergi ve gazetede yazıları yayımlanmışsa da, bunların içinde özellikle *İkdam*, *Akşam* ve *Milliyet* gazeteleriyle *Dergâh* dergisinde yer alanlar, hem hacim hem de içerik olarak öne çıkar. Hayattayken düzyazılarını üç ayrı kitapta bir araya getirmiştir. Tıpkı şiirlerini olduğu gibi, denemelerini de kitaplaştıırken seçici davranmış, kendince en kıymetli saydıklarını, üzerlerinde kimi değişiklikler de yaparak kitaplarına dahil etmiştir.²

1. Ahmet Haşim'in hayatı ve eserlerinin oluşum süreçleriyle ilgili ayrıntılı açıklamalar bu yazının niyet ve kapsamını aşacağından, burada kısaca ele alınmıştır. Bu konular hakkında daha fazla bilgi almak için bkz. İnci Enginün ve Zeynep Kerman, "Giriş: Ahmet Haşim ve Eserleri", *Ahmet Haşim – Bütün Şiirleri*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2005, s. 9-59.

2. Ahmet Haşim'in kitaplarına almadığı yazıları, İnci Enginün ve Zeynep Kerman tarafından daha sonra derlenmiştir.

1928'de yayımlanan *Bize Göre*'de, Haşim'in *İkdam* gazetesine yazdığı köşe yazılarından seçmelerle, Paris seyahati sırasındaki izlenimlerini kaleme aldığı ve yine *İkdam*'da yayımlanan denemeleri yer alır. İkinci kitabı *Gurebahane-i Lalkakan*, yine 1928'de kitaplaşır; bu ciltte bir araya getirdiği yazıları ise büyük oranda *Akşam* gazetesi için yazdıklarından oluşmuşsa da, *Dergâh* ve *Yeni Mecmua*'daki kimi denemeleri de bu kitapta kendine yer bulur. Son kitabı *Frankfurt Seyahatnamesi* ise 1933'te, yaşamını yitirmeden kısa süre önce yayımlanır; bu kitaptaki yazıların büyük bir kısmıysa ilk olarak *Milliyet* gazetesinde okurla buluşmuştur.

* * *

Ahmet Haşim'in yazılarını edebiyatımız içinde ve tarihsel olarak değerlendirirken, öncelikle bu metinlerin deneme türü açısından önemini altı çizilmelidir. Her ne kadar günümüzde denemecilik gözden düşmüş bir mecra gibi görünse de, herhangi bir fikrin, argümanın, eleştirinin, gözlemin ya da duygunun ifade edilmesinde, yani düşüncenin temelinde düzyazı ve bütün düzyazı külliyatının temeli sayabileceğimiz deneme türü bulunur. Bu bakımdan Haşim'in metinlerinin kıymetini ve yarattığı etkiyi birkaç açıdan yorumlayabiliriz.

Ahmet Haşim, Cumhuriyet tarihimizin ilk yıllarından itibaren yazdığı denemeleriyle kendine hatırı sayılı bir okur kitlesi edinmiştir. Yazılarına baktığımızda ilk dikkati çeken, dilinin yalın, anlaşılır, takibi kolay olmasına karşın daima sıra dışı, ilginç, eğlenceli kalabilmesidir. İster bir sayfalık kısa değerlendirmeleri isterse de uzun seyahat yazıları söz konusu olsun, hemen her seferinde bütünlüklü ve akla gelmedik yönleriyle ele aldığı bir bakış açısı geliştirmeyi bilir. Bu açıdan onu Cumhuriyet tarihimizin ilk köşe yazarlarından biri saymak ve deneme türünün gelişiminde en az şiiirde olduğu kadar kurucu bir rol üstlendiğini belirtmek gerekir.

Haşim'in denemelerinde öne çıkan bir başka türsel ilginçlik, hiç kuşkusuz gezi yazılarıdır. Edebiyat geleneğimizde çoğu zaman ansiklopedik ya da popülist bilgilerin sıralanmasıyla geçiştirilen, dolayısıyla da seyahat edilen coğrafyanın havasını

yansıtmakta yetersiz kalan bu türe Haşım'ın katkısı, belki köşe yazarlığından bile daha belirgindir. Her üç kitabında da hatırı sayılır bir yer kaplayan gezi yazıları, özellikle *Frankfurt Seyahatnamesi*'nde kendi zirvesini bulur. Ağırlaşan hastalığı sonrasında tedavi amacıyla bulunduğu Almanya'yı, kendi sıkıntılarından neredeyse hiç bahsetmeden bu denli başarıyla gözlemleyebilmesi, bu türdeki yetkinliğinin ve özgünlüğünün kanıtıdır. Nitekim gördüklerini ele alışındaki farklılık sayesinde, ister Paris'e ister Bursa'ya isterse de Frankfurt'a gitmiş olsun; ister bir müzeyi ister kocamış leylekleri isterse de geniş caddeleri ziyaret etsin, Ahmet Haşım her defasında fark edilmeyeni, gözden kaçanı, kıymeti bilinmeyeni keşfetmeyi bilir. Üstelik bunu, hüzünden takdire, mizahtan eleştiriye, mimariden eğlenceye uzanan pek çok duyguyu yazısının içine katmayı becererek yapar. Bu açıdan onun edebiyatımızdaki gezi yazısı türünün de kurucularından biri olduğunu söylemek hiç de yanlış olmaz.

Ahmet Haşım'ın hemen bütün yazılarında gözlemleyebileceğimiz mizahi tavrı, ele aldığı konuların çeşitliliği ve hepsinden önemlisi bu konuları yepyeni bir bakışla yorumlayışı, hem döneminde hem de sonrasında yazarlar ve okurlar üzerinde etkili olmuş, örnek alınmıştır. Öte yandan, bugünün okuru için bu yazıların bir başka ayırt edici özelliği daha bulunmaktadır. Ahmet Haşım'ın yazılarından alınacak estetik haz elbette her devirde son derece yüksektir ancak bu yazılar bize aynı zamanda erken Cumhuriyet döneminin güncel meselelerini öğrenme, o yılların şehir hayatı hakkında fikir sahibi olma, entelektüel tartışmaların içine hızla ve büyük bir kolaylıkla katılma fırsatı da sunar. Dahası, Ahmet Haşım'ın ele aldığı ve pek çoğu ufak değişikliklerle bugün de gündemimizi işgal etmeyi sürdüren bu konular, yazarın zamanı aşan, evrensel düşüncesini bize göstermektedir. Bir başka deyişle, Ahmet Haşım'ın yazıları, günümüzün okuruna da hâlâ yeni bir şeyler öğretmeyi fazlasıyla vaat etmektedir.

* * *

Ahmet Haşım'ın düzyazıları, yazarın hayatını kaybettiği 1933'ten sonra da yıllar içinde pek çok kez yayımlanmış ve

okuyucu tarafından ilgiyle karşılanmıştır. Öte yandan, bu çok sayıdaki farklı baskıların arasında, metinleri olduğu gibi aktaran ya da eleştirel bir gözle sunan başarılılarının yanı sıra, Ahmet Haşim'in dönemi için son derece yalın ve lezzetli olan üslubunu bozacak şekilde sadeleştiren ya da hatalı okumalar veya notlarla bir bakıma yazara haksızlık eden, daha özensiz kitaplar da dolaşıma girmiştir.

Bu yüzden, bu metinleri sadeleştirilmiş ve özgün halleriyle iki farklı edisyonla yayıma hazırlarken hep aklımda tutmaya gayret ettiğim en önemli ilke, Ahmet Haşim'in yazılarını mümkün olan en az müdahaleyle okurun beğenisine sunmak oldu. *Bize Göre* ve *Gurebahane-i Laklakan* kitaplarını Harf Devrimi öncesindeki özgün hallerini, *Frankfurt Seyahatnamesi*'ni ise yazarın sağlığında yayımlanan birinci baskısını esas alarak hazırladım. Özgün metinleri Latin harflerine aktarırken, günümüzün imla ve dilbilgisi kurallarını esas alarak okuma kolaylığı sağlayan bir deneyim ortaya çıkarmayı amaçladım. Daha zorlu ve üzerine uzun uzadıya düşünmeyi gerektiren sadeleştirilmiş versiyonundaysa, Ahmet Haşim'in akıcı ve anlaşılır dili, başta koyduğum ilkeyi sürdürebilmemde en büyük kolaylığı sağladı. Kimi yerlerde bugün için gündelik dilde sıklıkla karşımıza çıkmayan kelimeler yer alıyor olsa da, cümlelerin tamamından anlamlarının çıkarılabileceğine inandığım ölçüde yazarın üslubunu değiştirmekten kaçındım. Bununla beraber, bazı durumlarda artık kullanımdan neredeyse tümüyle düşmüş olan kimi sözcükleri, bugünün okurunun da takip edebilmesi için yeniledim. Böylesi değişiklikleri yaparken de hemen her seferinde halihazırda Haşim'in başka yazılarında geçen ve aynı anlamı taşıyan bir kelime kullanarak, yazarın sözcük dağarcığının içinde kalmaya özen gösterdim. Bu sayede, umuyorum ki, bu denemeleri okuyanlar dönemin havasını ve estetiğini Haşim'in yarattığı biçimiyle tadabilecekler. Bu çabamda yardımlarını ve bilgisini esirgemeyen, Can Yayınları'nın sevgili editörü Mustafa Çevikdoğan'a da ayrıca teşekkür ederim.

Ahmet Haşim'in yazılarında yer alan özel isim, eser ve yer adlarıymısa kendi dillerindeki özgün hallerini esas alarak düzenlemeyi yeğledim. Böylelikle günümüzün okurlarının, dilediklerinde daha fazla araştırma yapmak için ellerinin altında kullanılabılır ve güncel bir başlangıç noktası olmasını amaçladım. Aynı

niyetle, metin boyunca yer alan dipnotlarda da mümkün olduğunca açıklayıcı ama gevezelik etmekten ya da yorum belirtmekten uzak bir tutum takip etmeye çalıştım. Bu sayede okuyanların aklına takılabilecek kimi soruları yanıtlarken kişisel değerlendirmelerini etkileyebilecek yönlendirmelerden de kaçınmayı amaçladım. Kuşkusuz, artık hepimizin kolaylıkla erişebildiği dijital kaynakları kullanarak, meraklı okurlar Haşim'in dünyası hakkında çok daha ayrıntılı bilgilere ulaşım yazılara daha geniş bir manzaradan bakmakta özgürdüler.

* * *

Her ne kadar bu önsöz boyunca en kısa haliyle Ahmet Haşim'in düzyazılarının neden edebiyatımız için son derece özgün ve kıymetli olduğunu ve neden defalarca okunmaya değer bir klasik sayılması gerektiğini anlatmaya çalıştıysam da, yazımı tamamlamadan önce, bir kez daha Calvino'nun başta andığım "Klasikleri Niçin Okumalı?" başlıklı makalesine dönmek istiyorum.

Calvino da sayfalar boyunca kendi klasikleri okuma gerekçelerini pek çok örnekle sunduktan sonra, yazısını bitirirken, belki de hâlâ ikna edemediği okurları olabileceğini düşünerek şöyle der: "İleri sürülebilecek tek gerekçe, klasikleri okumanın, klasikleri okumamaktan daha iyi olduğudur."

Sanırım aynı gerekçeyi ben de gönül rahatlığıyla öne sürebilirim. Hiç kuşkusuz, Ahmet Haşim'i (ister ilk kez, ister yeniden) okumak, okumamaktan çok daha iyidir.

Erkan Irmak

BİZE GÖRE

Başlangıç

Bir nevi basübadelmevte mazhar olan *İkdam*'ın¹ sanat ve edebiyat sütunlarına bakmak vazifesini üzerime almış olmaktan utanıyorum. Bu hicap, edebiyatı yüz kızartıcı bir meşgale telakki ettiğimden ileri gelmiyor. Zira bilirim ki İngiliz milleti, Hint mülkünden ziyade Shakespeare'le² mağrurdur; bilirim ki İran, zalim bir güneşin yaktığı kısır topraklar üzerinde mevcut olmaktan ziyade, Hafız-ı Şirazi'nin³ nazımında, Behzat'ın⁴ resimlerinde ve seccadelerinin renkli bahçelerinde yaşıyor; bilirim ki İspanya ne Alfonso'nun⁵ ne de Primo de Rive-

1. Ahmet Cevdet'in kurduğu, 5 Temmuz 1894-31 Aralık 1928 tarihleri arasında yayın yapan, İstanbul merkezli gazete. Ahmet Haşim'in *Bize Göre* adıyla kitaplaştırdığı yazıları, ilk olarak 1928 yılı boyunca *İkdam*'da yayımlanmıştır. Gazete, yayın hayatı boyunca pek çok ünlü edebiyatçıya sayfalarında yer vermesiyle de ünlenmiştir. (Y.N.)

2. William Shakespeare (1564 [vaftiz]-1616), İngiliz şair, aktör ve oyun yazarı. Eserleri yüzlerce yıldır bütün dünyada oynanmaya ve okunmaya devam etmektedir. (Y.N.)

3. 14. yüzyılda yaşamış ünlü İranlı şair. Farsçanın en büyük yazarlarından biri olarak kabul edilir, özellikle gazelleriyle bilinir. (Y.N.)

4. 15. yüzyılda yaşamış büyük nakkaş; "Bihzad" olarak da anılır. Eserleri yüz yıllar boyunca minyatür sanatını etkilemeyi sürdürmüştür. (Y.N.)

5. XIII. Alfonso (1886-1931): İspanya kralı. (Y.N.)

ra'nındır¹. Fakat kızıl karanfilli Carmen'in² vatani, ancak El Greco³ ve Cervantes'indir⁴. Hayır, edebiyattan değil, karşısında şimdiden aczimi duyduğum kariden utanıyorum.

Gazetecilik ticaret mahiyetini aldıktan sonra kendisine “müşteri” ismi verilmesi daha doğru olan karinin hoşuna gitmek gayretiyle, gazeteler tedricen sütunlarından “fikir”in bütün şekillerini süpürüp attılar. Atalete düşen güzel bir vücudu nasıl her taraftan yağ tabakaları kaplarsa gazeteler de, bir taraftan yiyecek ve içecek ilanları, diğer taraftan metni tardedden resimlerin istilasında kaldı. Dünya matbuatına göz atılınca hükmedilir ki zamanımızda mide ve bağırsak, dimağdan çok daha şerefli bir uzuv payesini bulmuştur. Hatta iri göbekli insanların etrafımızda çoğaldığına bakılırsa, birçoklarının şimdi dimağlarını kemik mahfazasından çıkarıp karınlarında taşıdıklarına hükmetmek lazım geliyor.

Dimağ haysiyetinden bu kadar kaybettikten sonra, hayati faaliyette insanın filden, karıncadan, leylek veya zürafadan hiçbir farkı kalmıyor.

Rabbim! Her zevki tatmin edecek ve ismi yine “sanat ve edebiyat” olacak olan hacer-i felsefiyi nasıl bulmalı?!

1. Primo de Rivera (1870-1930): İspanyol aristokrat. 1923'ten 1930'a kadar Kral XIII. Alfonso'nun da desteğiyle İspanya'da bir Restorasyon hükümeti kurmuş ve bir diktatör olarak başbakanlık yapmıştır. (Y.N.)

2. Prosper Mérimée adlı Fransız yazarın 1845'te yayımladığı kısa bir roman olan *Carmen*, asıl ününü Georges Bizet'nin 1875'te bestelediği aynı isimli opera sonrasında kazanır. Eser, ismini başkarakterinden almıştır. (Y.N.)

3. El Greco (1541-1614): Ressam, mimar ve heykeltıraş; asıl adı Domenikos Teotokopulos'tur. Girit doğumlu bir Yunan olmasına karşın, 1577'de yerleştiği Toledo'da ürettiği eserlerle İspanyol Rönesans'ının en ünlü sanatçılarından biri haline gelmiştir. El Greco (Yunan) lakabını bu nedenle almıştır. Dışavurumculuğun ve kübizmin en önemli ilham kaynaklarından olduğu kabul edilir. (Y.N.)

4. Miguel de Cervantes (1547-1616): İspanyol yazar. Kitabı *Don Quijote*, gelişmiş geçmiş en büyük edebiyat eserlerinden biridir. (Y.N.)

Gazi

Yeni harflere dair ilk defa fikir teatisi için Dolmabahçe Sarayı'na davet edilenler içinde Gazi'yi reyü'l-ayn görmeye gidenlerden biri de bendim.

Heyecanım çoktu.

Fotoğraf adesesine zerre kadar itimadım yoktur. Binaenaleyh fotoğraf aletinin keşfiyle "portre" ressamının vazifesine nihayet bulmuş nazarıyla bakanlara hak vermek bence müşküldür. Şekil ve madde, ziyanın inikaslarına göre anbean tahavvül eder. Bu itibarla hiçbir çehrenin, evsafı muayyen bir tek tecellisi yoktur. Fırça sanatkârı, tersim edeceği çehre üzerinde, uzun müddet hayatın hazer ve meddini tarassut etmek ve onu birçok tahavvüllerinde zapt eylemek suretiyle, nihayet hakiki hüviyetin gizli hatlarını sezmeye ve görmeye muvaffak olur. Fotoğraf, bu dimaği tahlil ve terkip kudretine malik değildir. Onun için, hassas cam üzerinde tersim eden şekle bir vesika kıymeti izafe edilemez.

Gördüğüm fotoğraflara nazaran biraz şişman, biraz yorgun, biraz hututu kalınlaşmış bir vücutla karşılaşacağımı zannederken, kapıdan bir ziya dalgası halinde giren, mütekâsif bir kuvvet ve hayat tecellisiyle birden gözlerim kamaştı: Hadekaları en garip ve esrarengiz madenlerden masnu bir çift gözün, mavi, sarı, yeşil ışıklarla aydınlandığı asabi bir çehre... Yüzde, alında, ellerde bir sıhhat ve bahar rengi... Muntazam taranmış, noksansız, sarı, genç saçlar... Bütün zemberekleri çelikten, ince, yumuşak, toplu, gerilmiş, terütaze bir uzviyet.

Altı yüz senelik bir devri bir anda ihtiyarlatan adamın çehresi, eski ilahlarınki gibi, iğrenç yaşın hiçbir izini taşımıyor. Alevden, coşkun bir nehir halinde, köhne tarihin bütün enkazını süpüren ve yeni bir âlemin tekevvününe yol açan fikirlerin kaynağı baş, bir yanardağ zirvesi

gibi, taşıdığı ateşe lakayt, mavi sema altında, samit ve mütebessim duruyor!

Kendi yarattığı şimşekli bulutlardan, fırtınalardan ve etrafına döktüğü feyizli seylabelerden yegâne müteessir olmayan, meğer onun genç başıymış!

O günün benim için en büyük nimeti, o efsanevi başı yakından görmem olmuştur.

Bir Teşhis

Beş-altı seneden beri edebiyatımızın gösterdiği çıplaklık manzarası bütün fikir adamlarını düşündürse yeri var. Okuyup yazmanın halk arasında tamimi ve binaenaleyh kari adedinin çoğalması nispetinde yazı hünerine ârız olan bu tereddinin anlaşılmasız sebepleri hakkında hayli şeyler söylendi. Felce uğrayan maalesef yalnız edebiyatımız değildir. Bu hüzal rengi, gizli bir hastalığın sarılığı gibi, ruh ve hayalin bütün bahçelerine sirayet etmekte ve bütün yaprakları yer yer soldurup kurutmaktadır. Geçen gün Türk Ocağı'nın¹ bayramında, bütün hüsnüniyetlere rağmen, saldide ve yorgun iki sanatkârın ney ve sazından daha genç ve daha zinde bir şey dinlenilemediğine bakılırsa, musikide de artık sanatkâr neslinin tükenmiş olduğuna hükmetmek lazım geliyor.

Gerçi nikbinliği saffet derecesine vardırıran bazı kalem sahipleri, hâlâ kısır çalı fidanları üzerinde taze güller görmekte ısrar etmektedir. Safdilliğin bu derecesi hakkında fikir beyan etmek, ancak tıbbın salahiyetine taalluk eder.

1. Türk Ocağı ya da Türk Ocakları, 1912'de İstanbul'da kurulan bir kültür derneğidir. Erken Cumhuriyet yıllarında milliyetçiliği benimseyen bir örgüt içeriği kazanmış ve 1931'de Cumhuriyet Halk Partisi'ne katılmıştır. 1949'dan sonra yeniden canlandırılan dernek, günümüzde de faaliyetlerini aynı milliyetçi çerçevede sürdürmektedir. (Y.N.)

Bahsi dağıtmadan “edebiyat”a avdet edelim: On-on beş seneden beri aynı nağmeyi geveleyip durduğumuzun bariz alametlerinden biri, karinin yeni mahsulata karşı gösterdiği hayretsizlik ve alışkanlıktır. Bu muvane-set, ancak âdet şekline inkılap etmiş bir hassasiyetin uysallığı değil midir?

Aksülameller, hiddetler, kinler ve gayzların durduğu bir fikir âlemi içinde, artık yeni hiçbir mahsulün vücut bulmadığında zerre kadar şüphemiz olmamalıdır!

Bahar

Mart başlayalı kırkını geçmiş nice tanıdıklarım hastalandı. Bazılarının bronşiti, bazılarının romatizması azmış. Baharın hastalıkları saymakla tükenmez ki... Mart güneşi, uzviyette çöreklenip yatan bütün yılanları uandırıyor; toprağın yeniden gençliğe kavuştuğu bu mevsimde hava, kuş cıvıltılarıyla beraber insan iniltileri ve hırıltılarıyla dolu. Dün neşeli bir kır köşesinden baharın bu iki zıt levhasını yan yana gördüm: Bir tarafta genç hayvanlar oynuyor, kuşlar uçuşuyor, taze dudaklar ağaç kütüklerinin siperinde, sonu gelmez buselerle öpüşüyor; diğer taraftaysa yaşlı hastalar, yorgun iskeletlerinin soğumuş kemiklerini güneşte ısıtmakla meşgul. Bahar bir muhasip gibi, hayata yeni kavuşturduğu mahlukatın adedini yaşayanların yekûnundan mütemediyen tarh etmekte...

Ne yazık ki vücudun harabisi zekânın olgunluk zamanına tesadüf eder. Manasız çocukluk, tatsız gençlik, sin-i kemale hazırlanmaktan başka nedir? Zekâ –nar, ayva ve portakal gibi– geç renk ve rayiha bulan bir sonbahar mahsulüdür. En az kırk sene güneşte pişmeden bu asil meyve ballanmıyor. Dünyayı idare eden ilim, fen, iktisat, sanat ve edebiyat cereyanlarının nâzımı, şakakla-

rı beyazlanmış kafalardır. Genç allame ve genç dâhi bir mucizedir ki, bazı yerlerde vücut buluyor.

Ne olacağı meçhul nevezadelere yer açmak için ölümün her sene, bilhassa baharda, kır saçlara attığı tırpan, kim bilir tabiata karşı insan zaferini ne kadar geciktirmektedir!

Kürk

Nereden geldiği ve nasıl başladığı meçhul bir kürk modası İstanbul'un hemen bütün kadın tabakalarına si-rayet etti.

Bu moda, dedelerimizin ve ninelerimizin mahut kürkünü tersine çevirip sırta geçirmek ve kurt veya goril gibi, iri cüsseli bir hayvana benzemek tuhaflığından ibarettir.

Bu moda o kadar tamim etmiş ki, şimdi kastor¹ mantosu olmayan hanımın, hiç olmazsa kedi veya fare derisinden bir kürkü olmak icap ediyor.

Tırnaklarını uzatıp sivrilten ve vücudunu baştan başa tüylü göstermek isteyen kadın, belli ki insandan gayri bir hayvana benzemek için uğraşiyor. Kadınlarda bu insan şeklinde[n] uzaklaşma meylinin sebepleri ne olsa gerek?

Süleyman Nazif'in Mezarı

Süleyman Nazif'in² geçen sene öldüğünde[n] tabii hiçbirimizin şüphesi yok. Fakat bu şayan-ı hayret insanın artık yaşamadığı fikrine alışmak da ne müşkül! Hâlâ bize bir oyun yapmak için bir tarafta gizlendiğini ve ne-

1. Kunduz. (Y.N.)

2. Süleyman Nazif (1870-1927): Şair, yazar ve devlet insanı. Aralarında *Fırak-ı Irak* ve *Malta Geceleri* gibi tanınmış eserlerin de bulunduğu çok sayıda kitap kaleme almıştır. (Y.N.)

redeyse bir kapı arkasından sesinin gürleyeceğini zannediyorum. Ebedî kudretlerin hemcinsi olan bu adamın ölmesi, rüzgârın müebbeden durması gibi insana gayri-tabii görünüyor.

Mamafih onu tanımış olanların bu dakikada vehmi ve hayali ne olursa olsun, Süleyman Nazif artık yaşayanların dünyasından uzak, yeraltı âleminin sakinleri arasında bulunuyor. Koca bir değirmeni harekete geçirmeye kâfi bir kudreti, bazen bir tek cümlenin zembereklerine sıkıştırmayı bilen o kasırgalar kardeşi, ihtimal şimdi topraklar altında ya bir zelzeleye inkılap etmiştir veyahut yarın yıldırımlarla güreşecek koca bir çınar halinde fıçkırmaya hazırlanıyor.

Süleyman Nazif'in mezarı hâlâ yapılmamış. Bunu mezar yapmak için bir heyetin yeni teşekkül ettiği haberrinden öğreniyoruz. Elli-altmış kuruşluk ufak para miras bırakmış olan bu büyük Türk edibinin mezarını bundan sonra da yapmasak pekâlâ olur. Bu gibi aç ölenlerin çürümüş kemiklerine mermerden bir köşk yapmaya kalkışmaktan ne çıkar? Sadakayla dikeceğimiz iki taş, o tunç lisanın, kendi sahibine yaptığı tannan mezardan daha güzel ve daha sağlam mı olacak?

Hemen Her Sabah

Hemen her sabah gazeteyi açınca okuduğumuz klişe havadisten biri: "Falan mahallede, falanın kızı, şu yaşta falan hanım, sevdiği gençle, şu veya bu sebepten dolayı evlenemediği için eline geçirdiği bir şişe tentürdiyodu içmiş. Veyahut kendini civar bir bostanın kuyusuna atmış. Zamanında yetişilemediğinden vs..."

Aşkın zedelediği bin türlü talihsizler içinde en ziyade bu hiçe giden garibanlara acımalı. Zira bu zavallılar bilmiyorlar ki birbiriyle evlenmemesi lazım gelenler var-

sa onlar da yalnız sevişenlerdir. Üstadım Gourmont'nun¹ dediği gibi aşkla izdivacı karıştırmamalı. Aşk yabancı bir hayvandır. Kanunlar haricinde, isyan ve ihtilal dağlarında yaşar. Ancak gece, karanlıklar basınca, gizli yollardan şehre girer ve bahçelerin tarhını, ağaçlı caddelerin kanepelelerini altüst eder. İbadethanelerde her gün telin edilen aşktır. Hükümetler, polis ve jandarmayı ona karşı silahlandırır. Halbuki izdivaç, bir şehir müessesesi, bir emniyet tertibatıdır. At cambazhanelerinde musiki çalan ve fokstrot² oynayan, dişi sökülmüş, tırnakları eğelenmiş zararsız aslan, orman canavarına nazaran neyse, aşka kıyasen de izdivaç odur.

Aşk muvakkit, izdivaçsa daimidir. İzdivacı aşkın devamı zannetmiş nice safdil çiftler, üç ay geçmeden dudaklarda ateşin söndüğünü görmüşler ve bir akşam, kendilerini karşı karşıya esner bulmaktan hayret etmişlerdir. Aşk değişmeyince ölür.

En eski edebiyattan en yenisine kadar, her dilde şiirin mevzusu zevce değil maşukadır. Hayaller ve istiareler hep sevgilinin süzgün gözleri ve karanlık kirpikleri etrafında pervaneler gibi uçuşur. Kahramanı zevce ve mevzusu izdivaç olan hikâyeden daha tatsız ne olabilir?

Mecmualar

Gazete idaresinde biriken edebî mecmuaların yapraklarını karıştırıyorum. Bunlar içinde saldideleri, gençleri ve henüz yeni intişara başlamış olanları var. Fakat

1. Remy de Gourmont (1858-1915): Fransız yazar ve şair. Şiirleriyle olduğu kadar çeşitli konularda dile getirdiği özlü sözleriyle de şöhret kazanmıştır. (Y.N.)

2. 1900'lerin başında ilk olarak Avrupa'da ortaya çıkan, 1920'lerdeyse en popüler dönemini yaşamış dört tempolu bir salon dansı. (Y.N.)

kapakları çevrilerek münderecatlarına göz atılınca, derhal aralarındaki yaş farkları siliniyor ve hepsi de insana, yeknesak bir buruşuk çehreyle bakıyor: Aynı şeyleri aynı tarzda söylemek için bu kadar nesillerin birbiri arkasından gelmesine ne lüzum vardı?

Bu mecmuaların sayfalarını açan kari, sanki yanlışlıkla ve bir anda bir bodrumun kapısını aralamış gibidir: Burun, keskin bir taaffün kokusuyla kırışıyor ve kulak, güya yeraltında bir ölüyü gömmek ve ağlamak için toplanmış garip bir cemaatin iniltisi haşyetiyle dikiliyor. Bu keskin koku hangi leşten geliyor? Şiirden! Bu baykuş feriyadını duyuranlar kim? Şairler! Her devrin şairleri!

Bilmem bu muammayı nasıl halletmeli? Bizde manzum sözle konuşanlar içinde hiçbir genç ve sıhhatli insan yok mudur? Bunların hepsi de yaşlı, hasta, verem, sıracalı¹, kambur, kör ve topaldır mıdır ki sesleri yalnız ah u enin perdesinden yükseliyor? Maşukaları onları kovuyor, nişanlıları bırakıyor ve su, gece ve mehtap kendilerini mütemediyen ölüme çağırıyor?

Şiir bu tarzda bir inilti olmakta devam ettikçe, “şair” kelimesi müthiş bir hastalığın ismi gibi, sıhhatli insanları elbette haşyet ve istikrahla titretecektir.

At

Baharda şu atlara ne oluyor? Bazı böceklerin ve kerkenkelelerin aşk mevsiminde, uzviyetleri[nin] zehirle dolduğunu biliyoruz. Acaba bahar atların da mı kanını zehirliyor? Senenin on bir ayı yumuşak başlı ve uysal olan at, bahar çayırından ağzına bir tutam ot alınca hassas, sinirli, ürkek ve tehlikeli bir hayvana dönüşüyor. En

1. Deride ve genellikle boyunda görülen, lenf düğümlerinin şişkinliğiyle beliren bir tüberküloz türü. (Y.N.)

uzak ufukların arkasından gelen en hafif bir kısrak kokusunu duyar duymaz, bahar güneşinde renkli tüyleri pırıl pırıl yanan güzel başın burun delikleri korkunç bir işti-hayla açılıyor, kulaklar huniler gibi dikiliyor ve genç kiş-nemeler, baharda bir fırtınanın gök gürültüleri gibi, yeşil ovalarda uzun uzun akisler yapıyor. Aşk mevsimi müd-detince, hemen bütün dört bacaklılar gibi bu zavallı asil hayvanın bir dakika rahatı yoktur.

Şükretmeli ki insan böyle muayyen bir aşk mevsimine tabi değil! Öyle olmasaydı, baharın kokuları havalara dağılır dağılmaz kuduracak insanın diş ve tırnaklarıyla yıkacağı medeniyete, her sene bahardan sonra yeniden başlaması lazım gelecekti.

Erkekleşme

İntiharlar tekrar çoğaldı. İhtiyarları açlık, gençleri aşk ölümüne sevk ediyor. Gençler içinde kendini öldürenlerin büyük ekseriyetini erkekler teşkil ediyor.

Şu halde: Erkeği seve seve ölümüne yollayacak derecede cinsî bir tefevvuk ve kudrete malik olan kadının erkeğe, yani kendi esirine müsavi olmak ve benzemek için yaptığı bütün o mezbuhane gayretlerin sebebi delilikten başka ne olabilir?

Altın gözlerin tılsımını ve mercan dudakların ateşini bir kâğıt çantasına, bir mürekkepli kaleme ve bir muşambalı pardösüye değişen asri kadınla beş-on dakika, biraz yakından konuşmak, erkekleşme merakının kendisine ne pahalıya oturduğunu anlamaya kâfidir: İşkadını –erken yazıhanesine gitmeye ve geç evine dönmeye mecbur olduğu için yıkanmaya ve temizlenmeye hiç vakti olmayan kirli işadamı gibi– acı acı, ter, kepek, yağ ve toprak kokuyor. Lavanta ve pudra, deriden ve saçtan dağılan o karışık kokuyu daha iğrenç yapmaktan başka bir şeye yaramıyor.

Binlerce asırlık erkek medeniyetini anlamak ve benimsemek için işe pek geç koyulan kadın, şimdi müthiş bir saya mahkûmdur. Er geç dimağ yorgunluğu, dünya yüzünü, saç vaktinden evvel dökülmüş, cascavlak mütefekkir kadın başlarıyla da dolduracaktır.

İşte o gün feci intiharın dünya yüzünden tamamen kalkacağı gündür!

Şehir Harici

Üç-dört seneden beri uzak kırlardaki çiftliğinde arılar, inekler, keçiler ve tavuklardan müteşekkil dost bir hayvan çemberi ortasında yaşayan akil bir dostumu ziyarete gittim.

Şehirden tamamen uzaklaşan bu dostu, ilk bakışta tanımak müşkül oldu: Saçları vahşi bir inkişafı başını sarmış, rengi bakır kırmızılığı almış, dişleri uzamış, lehçesinde çetin sesler peyda olmuştu. Alnında ne hüzünden ne neşeden eser kalmamıştı. Tabiat, dostumu temesül etmiş ve onu bir kaya parçasına döndürmüştü.

Tabiatın insana yapacağı en büyük iyilik, şüphe yok ki cismi böyle haşın bir zırh ve içindeki ruhu da böyle bir çelik külçesi haline getirmektir. Şehirlerin sarı derisini kırların kızıl derisine değiştikçe güneşin ve toprağın kardeşi olmak kabil mi?

Derler ki: Aynı ağaçların, aynı tepelerin ve aynı semaların namütenahi bir tekrarından başka bir şey olmayan kır âleminin saadetleri, sırf şairane bir ibda eseridir. Filhakika, yaşamak hünerindeki aczi yüzünden, şehirde mesut olamayan şair, oktruva¹ hududu haricinde bir cennet mevcut olabileceğini zannetmiş ve başkalarını da

1. (Fr.) *Octroi*: Eskiden şehir sınırlarında, özellikle yiyecek maddeleri üzerinden alınan bir ticaret ya da gümrük vergisi. (Y.N.)

Ahmet Haşim'in yazılarından alınacak estetik haz elbette her devirde son derece yüksektir ancak bu yazılar bize aynı zamanda erken Cumhuriyet döneminin güncel meselelerini öğrenme, o yılların şehir hayatı hakkında fikir sahibi olma, entelektüel tartışmaların içine hızla ve büyük bir kolaylıkla katılma fırsatı da sunar. Dahası, Ahmet Haşim'in ele aldığı ve pek çoğu ufak değişikliklerle bugün de gündemimizi işgal etmeyi sürdüren bu konular, yazarın zamanı aşan, evrensel düşüncesini bize göstermektedir. Bir başka deyişle, Ahmet Haşim'in yazıları, günümüzün okuruna da hâlâ yeni bir şeyler öğretmeyi fazlasıyla vaat etmektedir.

Erkan Irmak

Türk şiirinin dev ismi Ahmet Haşim'in ilk defa 1928'de basılan **Bize Göre** ve **Gurebahane-i Lalkakan** kitapları ile 1933'te basılan **Frankfurt Seyahatnamesi**, titizlikle hazırlanmış bir baskıyla bir araya getirildi. Yazarın diline müdahale edilmeden hazırlanan bu yazılarda şairin, dönemini -belki tüm dönemleri- etkilemiş gelişmelere dair ilginç fikirlerini keyifle okuyacaksınız.

#edebiyatımızınmirası #şehirkültürü #geziyazısı #deneme
#medeniyet #frankfurt #bursa #paris #istanbul

 can

 canyayinlari.com | | | canyayinlari

deneme

ISBN 978-975-07-4198-2

9 789750 741982